

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ФАКУЛЬТЕТ № 2
КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА**

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни
МЕТОДОЛОГІЯ ДИСЕРТАЦІЙНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
ТА
МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ
(ОК.4)
*обов'язкових компонент
освітньо-професійної програми
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти***

Галузь знань – 08 Право

Спеціальність – 081 Право

Харків 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 26.09.2022 № 9

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 2
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2022 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 26.09.2022 № 9

СХВАЛЕНО

Вченою радою Харківського
національного університету
внутрішніх справ
Протокол від 21.09.2023 № 9

Розробники:

Доцентка кафедри українознавства факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидатка філол. наук, доцентка – **Перцева В. А.**

Рецензенти:

1. Доцентка кафедри соціальних та гуманітарних дисциплін Національної академії Національної гвардії України, кандидатка філологічних наук, доцентка – **Чупринова Н. Ю.**

2. Завідувач кафедри українознавства факультету № 2 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор філологічних наук, професор – **Чорний І. В.**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма обов'язкових компонент із навчальної дисципліни «Методологія наукового дослідження та мовні особливості наукового стилю» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти 081 Право.

Предметом вивчення дисципліни є організація, проведення, оформлення та представлення результатів наукової діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: «Юридична деонтологія», «Теорія держави і права», «Філософія», «Психологія», «Кримінальний процес», «Кримінальне право», «Цивільне право», «Адміністративне право», «Українська мова професійного спрямування», «Культура професійного мовлення».

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Поняття наукового дослідження та вимоги до нього. Методи дослідження
2. Структура й логіка наукового дослідження
3. Науковий стиль сучасної літературної мови. Науковий текст як реалізація наукового стилю
4. Оформлення та форми впровадження результатів наукового дослідження
5. Наукова стаття як самостійний науковий твір
6. Структура дисертації. Пошук та обробка наукової інформації
7. Культура наукової комунікації. Наукова доповідь
8. Граматичні та синтаксичні особливості наукового стилю
9. Лексика наукового стилю. Термін як мовне явище
10. Основи редагування та перекладу наукових текстів

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни є ознайомлення здобувачів третього рівня вищої освіти ступеня доктора філософії з теоретичними основами методології проведення наукових досліджень та з основними методами наукового дослідження, які застосовуються у процесі наукового пошуку; формування глибоких наукових, теоретичних і практичних знань, вироблення та удосконалення особливих умінь, необхідних для роботи з науковими текстами.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Методологія наукового дослідження та мовні особливості наукового стилю» є:

- вивчення методів наукового дослідження, які використовуються на різних рівнях дослідження;
- формування чіткого й правильного розуміння логіки наукового дослідження;
- забезпечення досконалого володіння нормами сучасного наукового стилю;
- вироблення навичок порядку складання програми і плану дослідження;
- вироблення навичок формулювання проблеми, визначення актуальності наукового дослідження;

- розвиток вміння й навичок мовностилістичного аналізу наукового тексту;
- поглиблення знань щодо інтерпретації, оцінки наукових творів;
- усвідомлення особливостей культури наукової мови.
- формування навичок редагування, коригування та перекладу наукових текстів;

1.3. Очікувані результати навчання: як результат вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти повинні

знати:

- основні рівні та етапи проведення наукового дослідження;
- методи дослідження, які використовуються на емпіричному рівні;
- методи дослідження, які використовуються на теоретичному рівні;
- сутність понять «методологія», «метод» і «методика» наукового дослідження;
- логічну структуру наукового дослідження;
- правила вибору методів наукового дослідження.
- функціональні, структурні та лінгвістичні характеристики наукового стилю;
- мовностильові засоби творення текстів наукового стилю;
- історію становлення української загальнонаукової та правничої термінології;
- особливості мовного етикету в професійному науковому спілкуванні.

На підставі одержаних знань здобувачі повинні

вміти:

- визначати проблему дослідження;
- визначати об'єкт і предмет дослідження;
- формулювати тему дослідження;
- формулювати мету й завдання дослідження;
- формулювати гіпотезу дослідження;
- обирати методи наукового дослідження;
- формулювати висновки за результатами дослідження;
- критично сприймати та аналізувати чужі думки та ідеї для пошуку власних шляхів розв'язання проблеми;
- складати план наукового дослідження;
- організовувати діяльність щодо підготовки та оформлення згідно з чинними вимогами результатів наукових досліджень (статей, тез, дисертаційних досліджень),
- характеризувати стильові й жанрові особливості текстів наукового стилю;
- аналізувати, пояснювати й виправляти помилки в наукових текстах різних жанрів;
- грамотно складати, перекладати й редагувати професійні наукові тексти, а також конспектувати, анотувати й реферувати наукові джерела;
- використовувати мовний етикет відповідно до ситуації професійного наукового й навчально-наукового спілкування.

ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ Й КОМПЕТЕНТНОСТІ

Програмні результати навчання	ПРН-2 Володіти сучасними методами наукового дослідження; вміти застосовувати їх в процесі вирішення правової проблематики, в тому числі шляхом генерації нових ідей.
	ПРН-3 Демонструвати високий ступінь самостійності, а також навички групової взаємодії в ході розробки, реалізації й подальшого управління науковими проєктами.
	ПРН-4 Здійснювати апробацію результатів дослідження шляхом їх оприлюднення перед науковою спільнотою, в тому числі іноземною.
	ПРН 7. Вміти використовувати міжнародний досвід при вирішенні наукової проблематики; визначати вплив міжнародних правових стандартів під час їх порівняння із вітчизняними.
	ПРН 8. Здійснювати взаємодію із суб'єктами, які не належать до наукової спільноти, задля визначення проблем, що турбують суспільство, а також поширення правових знань і наукових даних.
	ПРН-9 Знати концептуальні засади правотворення, правових регулювання і застосування; способи опрацювання юридичної інформації з метою вирішення правової проблематики.
	ПРН-10 Вміти використовувати сучасні інформаційні технології під час пошуку, збирання, обміну, демонстрації інформації, а також проведення наукових заходів.
	ПРН-11 Демонструвати здатність до критичного аналізу чинного законодавства, практики його застосування, розробки проєктів нормативно-правових актів із обґрунтуванням власної позиції щодо необхідності їх прийняття.
	ПРН-12 Вміти самостійно готувати проєкти актів правозастосування у різних сферах професійної діяльності, включаючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.
	ПРН-13 Знати методику педагогічної діяльності в галузі права, а також сучасні освітні методи та технології; вміти використовувати інформаційні та комунікативні технології задля проведення очного або дистанційного навчання.
	ПРН-14 Вміти вільно спілкуватись з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, науковою спільнотою, суспільством у цілому, критично осмислювати та оцінювати окремі наукові дослідження із відповідної правової проблематики.
	ПРН-15 Демонструвати авторитетність, інноваційність, академічну та професійну доброчесність під час створення та інтерпретації нових знань через наукове дослідження, яке відповідає стандартам національного та міжнародного рівнів.

загальні компетентності	ЗК 8. Здатність усно та письмово спілкуватись українською мовою, у тому числі у професійній сфері.
	ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність), синтезувати комплексні ідеї.
	ЗК 12. Здатність працювати в міжнародних наукових проектах.
	ЗК 13. Здатність розробляти наукові проекти та управляти їх реалізацією
	ЗК 14. Здатність організовувати та керувати роботою творчих професійних колективів
	ЗК 15. Здатність оцінювати результати наукових досліджень інших науковців за об'єктивними критеріями
спеціальні (фахові) компетентності	ФК 4. Формування концептуального знання щодо форм впливу практики Європейського суду з прав людини на розвиток правової системи та правозастосування в Україні.
	ФК 5. Формування методологічного знання щодо тлумачення та особливостей застосування інститутів публічного і приватного права.
	ФК 6. Формування навичок проведення порівняльно-правових досліджень окремих інститутів права.
	ФК 8. Формування умінь застосовувати традиційні та новітні методи й інструменти наукового пошуку.
	ФК 9. Формування навичок застосування міждисциплінарного підходу в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності.
	ФК 11. Формування умінь критично оцінювати результати наукових пошуків, інноваційний характер одержаних результатів і на цій основі підвищувати рівень своєї професійної діяльності, включаючи безперервний саморозвиток та самовдосконалення.
	ФК 13. Формування умінь і навичок доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію про ідеї, проблеми, ухвалені рішення, досвід та аргументації; відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності.

1.4. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 годин/ 3 кредити ECTS, підсумковий контрольний захід – екзамен

2. 2. КОРОТКИЙ ОПИС ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА № 1. ПОНЯТТЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИМОГИ ДО НЬОГО. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

ТЕМА № 1.1 ПОНЯТТЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ВИМОГИ ДО НЬОГО

Поняття науки. Наука як сфера дослідницької діяльності, що спрямована на отримання нових знань про об'єктивну дійсність. Об'єкт науки. Предмет науки. Суб'єкт науки. Ознаки науки (наявність систематизованих знань, наукової проблеми, об'єкта й предмета дослідження, практична значущість знань).

Основні структурні елементи науки: ідея, гіпотеза, теорія, закон, судження, факти, парадокси, категорії тощо. Мета й завдання науки. Функції науки (соціальної пам'яті, гносеологічна, нормативна, комунікативна, аксіологічна, креативна, виховна).

Проблема диференціації наукових знань. Найвідоміші світові класифікації наук і наукових досліджень. Понятійний апарат науки.

Роль особистості в науці. Поняття професійної етики вченого. Особистісні якості дослідника та їх характеристика. Поняття особистої відповідальності вченого. Авторське право. Основні порушення академічної доброчинності: фальсифікація, рерайт і плагіат. Основні права й обов'язки наукових працівників, затверджені в «Рекомендаціях про статус наукових працівників».

ТЕМА № 1.2 МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття наукової роботи. Наукове дослідження як цілеспрямоване вивчення явищ і процесів за допомогою наукових методів. Ознаки наукового дослідження (об'єктивність, відтворюваність, доказовість, точність). Класифікація наукових досліджень. Об'єкт і предмет наукового дослідження. Вплив середовища на об'єкт дослідження. Емпіричні й теоретичні завдання.

Характеристика процесу наукового дослідження. Етапи дослідження: організаційний, дослідний, узагальнення, апробація, реалізація результатів.

Поняття методології науки. Основні функції наукової методології. Принципи й рівні методологічного аналізу. Поняття «методу». Первинні та вторинні методи. Методи емпіричного й теоретичного рівня. Основні види теоретичних методів дослідження (аналіз і синтез, індукція і дедукція, порівняння, класифікація, узагальнення, абстрагування, конкретизація). Спеціальні методи наукового дослідження: прогнозування, дисперсний та факторний аналіз, кореляція, регресія.

ТЕМА № 2

СТРУКТУРА Й ЛОГІКА НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття логіки пошукової діяльності. Взаємодія суб'єктивних й об'єктивних, наукових і позанаукових чинників. Стратегія наукового пошуку. Етапи конструювання логіки дослідження: постановчий, власне дослідницький й оздоблювально-впроваджувальний.

Загальне ознайомлення з проблемою дослідження. Наукова проблема. Стадії ознайомлення зі станом обраної для наукового дослідження проблеми. Вибір і формулювання теми дослідження. Види тем. Особливості процесу формулювання теми дослідження, затвердження теми.

Обов'язкові вимоги до вибору й формулювання теми наукового дослідження: актуальність, значущість, конкретність, проблемність, новизна, стислість тощо. Три ступені новизни теми дослідження. Назва наукового дослідження й правила її формулювання.

Мовні засоби, що використовують для обґрунтування вибору теми та її актуальності.

Визначення об'єкта й предмета дослідження. Класифікація об'єктів наукового дослідження: за науковими рівнями, за ступенем складності, за наявністю й відсутністю ознак. Фактори, що зумовлюють розвиток об'єкта наукового дослідження. Різниця між об'єктом і предметом дослідження. Формулювання мети дослідження. Розбіжності в тлумаченнях поняття «мета наукового дослідження». Види цілей наукового дослідження. Мовні засоби, що використовують для формулювання мети.

Постановка завдань дослідження. Завдання наукового дослідження як засоби реалізації мети дослідження. Класифікація наукових завдань: за функціональним призначенням; за науковим рівнем; за терміном виконання. Кількість завдань і загальні тенденції для їх формулювання.

Виклад змісту й структура дисертації. Основні (обов'язкові) структурні елементи дисертації. Авторський аркуш. Розрахунок обсягу основного тексту. Вимоги до структурних елементів дисертації. Титульний аркуш дисертації та його оформлення. Анотація. Основна частина дисертації та її складові: вступ, огляд літератури, розділи дисертації, висновки, відомості про використання результатів досліджень або рекомендації щодо їх використання, список використаних джерел, додатки.

ТЕМА № 3

НАУКОВИЙ СТИЛЬ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ. НАУКОВИЙ ТЕКСТ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ НАУКОВОГО СТИЛЮ

ТЕМА № 3.1

НАУКОВИЙ СТИЛЬ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

Науковий стиль. Ознаки наукового стилю (логічна послідовність викладення, ясність і предметність тлумачень, узагальненість понять і явищ, об'єктивність, аргументація, доказовість і переконаність тверджень, причинно-

наслідкові пояснення, аналіз, синтез; докладні висновки, інформативність, поняттєвість та предметність, упорядкованість системи зв'язків між частинами висловлювання, прагнення авторів до точності, стислості, однозначності висловлювання).

Основне призначення наукового стилю. Функції наукового стилю: пізнавально-інформативна (повідомлення, з'ясування); доказова (доведення наукових теорій, явищ, знань); роз'яснювальна (роз'яснення явищ); презентативна (представлення наукових результатів суспільству, виклад матеріалу); гносеологічна (збудження інтелекту читача з метою осмислення наукових даних).

Загальні риси наукового стилю. Наукове логічне мовлення (знання й правильне використання мовних засобів, за допомогою яких можна чітко описати предмет мислення та думку про нього, досягти змістовної зв'язності мовлення, уникаючи суперечностей у викладенні матеріалу).

Види й жанри наукового стилю (власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний, науково-публіцистичний).

ТЕМА № 3.2

НАУКОВИЙ ТЕКСТ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ НАУКОВОГО СТИЛЮ

Поняття наукового тексту. Науковий текст як цілісний комунікативний блок. Основні функції наукових текстів. Основні методи логічної побудови наукового тексту. Наукові тексти з дедуктивною структурою. Виклад на підставі проблемного принципу. Судження за аналогією та їх значення.

Ознаки наукового тексту. Логічність наукового тексту. Техніка мовної ясності наукового тексту на лексичному й синтаксичному рівні. Стислість (мовна економія) як обличчя наукового стилю. Два способи скорочення: мовний (довгі мовні елементи замінюють на коротші) та змістовий (позбуваються несуттєвого, зрозумілого). Основні правила виразності в науковому тексті. «Виразність» і «читабельність». Показники зв'язаності (порядок слів, інтонація, наголос, пауза, ситуація спілкування). Лексико-граматичні засоби зв'язку. Точність як норма наукового стилю. Інформаційна насиченість наукового тексту. Узагальненість наукового тексту на лексичному рівні.

Структура наукового тексту. Стандартні вирази, які сигналізують про перехід до наступної змістовної частини.

Класифікація наукових текстів за функціональним призначенням, за комунікативною метою. Визначення, дефініція, опис, пояснення. Аргументаційні тексти. Міркування, доказ, пояснення.

Композиція наукового тексту та принципи його укладання. Мовні засоби організації інформації наукового текст. Заголовок наукового тексту. Типи заголовків. Абзац та його основне призначення. Взаємозв'язки між реченнями у науковому. Загальні вимоги до створення наукового тексту.

ТЕМА № 4

ОФОРМЛЕННЯ ТА ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

ТЕМА № 4.1

ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Оформлення результатів наукової діяльності. Поняття «науковий результат». Наукова публікація: поняття, функції, основні види.

Значення методів компресії для одержання наукових результатів. Компресія як основний вид трансформації тексту, у результаті якого із вихідних текстів можна побудувати наукові тексти нових жанрів. Основні вимоги до компресії. Ключові слова й спеціальні стандартні вирази (кліше). Поняття «мовної економії». Різновиди компресії.

План наукового тексту. Ознаки плану: чіткість, логічність, наочність і лаконічність у формулюванні пунктів. Класифікація планів. Загальний алгоритм до складання плану наукового джерела.

Реферування як поширений жанр опрацювання наукової літератури. Особливості реферату як жанру наукової літератури (інформативність, зрозумілість, стислість, відсутність розгорнутих міркувань і суб'єктивних оцінок, новизна, конкретність, чіткість, проблемно-пошуковий характер). Основні способи реферативного викладення тексту: цитування, перефразування, пропущення, заміщення. Мовні особливості наукового реферату. Синтаксис реферату. Мовні стандарти-кліше для написання реферату. Різновиди наукових рефератів за кількістю реферованих джерел, за читацьким призначенням, за кількістю укладачів. Композиційна структура тексту наукового реферату. Загальний алгоритм до написання наукового реферату. Автореферат як короткий письмовий виклад наукового твору. Призначення автореферату та його структура. Вимоги до автореферату. Особливості наукового конспектування.

Конспект як самостійний вторинний текст, що слугує для збереження основного змісту роботи. Ознаки конспекту наукового тексту: чіткість; стислість, суб'єктивність (індивідуальний відбір інформації); внутрішня логіка викладення; переконливість; наявність прикладів, фактів, доказів; використання скорочених слів, аббревіатур; змістовна й структурна цілісність. Види конспекту за обсягом, за ступенем відповідності першоджерелу, за кількістю опрацьованих джерел. Конспект-план. Текстуальний конспект. Способи викладення матеріалу для конспектування. Етапи конспектування. Умовні позначення в конспекті наукового тексту. Загальний алгоритм до написання конспекту наукового джерела.

ТЕМА № 4.2

ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (продовження)

Анотування наукового джерела. Ознаки анотації. Найпоширеніші помилки під час складання наукової анотації. Анотація наукової літератури як специфічний синкретичний текст. Основні функції. Види анотацій за змістом і цільовим призначенням, за повнотою охоплення змісту анотованого першоджерела, за кількістю анотованих джерел, за обсягом та глибиною.

Принципи композиційного рішення анотацій. Текст анотації, його основні складові та можливі комбінації. Стратегії організації змісту анотації: схема послідовного викладення та схема перевернутої піраміди.

Мовні стандарти для складання анотації. Загальний алгоритм до анотування наукового джерела. Показники якісного рівня анотації: якість і точність інформації про першоджерело, логічне оформлення, відповідність чинним мовним нормам, обмежений обсяг.

Тезування наукових текстів. Тези як короткий науковий текст, у якому викладені основні результати дослідницької роботи, а також методика (шляхи й способи) їх отримання. Відмінність тез від інших видів наукової компресії. Функціональне призначення тез. Види наукових тез за формою твердження (прості, складні, розгорнуті), за авторством, за формою та за місцем презентації, за процедурою написання, за структурою та стилем викладання, за змістом. Тези дієслівної структури. Номінативні тези. Структура тез: преамбула, основна частина, висновок. Типові помилки під час формулювання заголовків тез. Вимоги щодо оформлення тез. Загальний алгоритм до написання тез.

Рецензія та відгук. Рецензія як науково-критичний текст. Текстові функції рецензії (інформативна, оцінна, комунікативно-посередницька, рекламна). Вимоги до рецензії. Оцінна частина наукової рецензії та її структурні компоненти. Мовні кліше для написання рецензії. Загальний алгоритм до написання рецензії. Відгук як стисла форма письмової оцінки виконаної роботи. Особливість відгуку. Різновиди відгуків. Відгуки офіційних опонентів. Відгуки на дисертацію від окремої особи або організації. Відгук на автореферат дисертації. Відгук наукового керівника.

ТЕМА № 5.

НАУКОВА СТАТТЯ ЯК САМОСТІЙНИЙ НАУКОВИЙ ТВІР

ТЕМА № 5.1

НАУКОВА СТАТТЯ ЯК ЖАНР НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Поняття й класифікація результатів наукових досліджень. Види публікацій. Мета та зміст наукових публікацій.

Основні ознаки науковості статті. Функції наукової статті (дослідницька, презентаційна, оцінна комунікаційна, атестаційна).

Категорія інформативності. Змістовно-фактуальна, змістовно-концептуальна, змістовно-підтекстова інформація.

Класифікація наукових статей: залежно від предмета й методу дослідження; за жанром викладення інформації; за метою; за структурою; за новизною; за роллю в атестації автора тощо. Теоретичні, практичні, оглядові, історичні статті. Аналітична стаття.

Етапи роботи над науковою статтею.

ТЕМА № 5.2

ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, ФОРМИ ТА МОВИ НАУКОВОЇ СТАТТІ

Обов'язкові структурні елементи наукової статті: 1) постановка проблеми в загальному вигляді (вступ); 2) аналіз останніх досліджень і публікацій; 3) формулювання мети статті; 4) постановка завдань; 5) виклад змісту власного дослідження; 6) висновок; 7) бібліографічний список використаної й цитованої літератури; 8) анотації та ключові слова.

Правила оформлення наукових статей. Технічні вимоги: нумеровані й марковані списки, виноски, графіки, діаграми, таблиці, цитування та посилання. Послідовність розміщення матеріалів у науковій статті.

Процес стандартизації, відбору мовних засобів і його залежність від мети наукової інформації та від змісту наукової праці.

Специфічні мовні кліше для написання наукової статті.

ТЕМА № 6.

СТРУКТУРА ДИСЕРТАЦІЇ.

ПОШУК ТА ОБРОБЛЕННЯ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

ТЕМА № 6.1

СТРУКТУРА ДИСЕРТАЦІЇ

Структура дисертації. Правила оформлення титульного аркуша. Компоненти вступу: постановка проблеми, її актуальність; науково-практичне значення того, що досліджуватиметься в основній частині.

Аналіз останніх публікацій, у яких започатковано розв'язання означеної проблеми і на які спирається автор.

Основна частина роботи. Основні розділи основної частини наукової роботи (описовий, аналітичний). Повне обґрунтування отриманих результатів.

Висновки. Досягнення мети. Перспективи наступних розвідок із питань, що розглядаються.

ТЕМА № 6.2

ПОШУК НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Інформаційне забезпечення як сукупність інформації та способів її пошуку, опрацювання, накопичення, збереження, систематизація, узагальнення з метою використання в процесі наукового дослідження.

Наукова інформація: ознаки, функції, вимоги. Інформаційний пошук, його завдання та етапи. Вміння визначати хронологічні, мовні, географічні межі, за якими відбуватиметься пошук інформації. Алгоритм інформаційної розвідки.

Класифікація інформаційного забезпечення наукового дослідження. Первинна інформація. Вторинна інформація. Основні джерела наукової інформації. Поняття «документального фонду наукової інформації». ДСТУ 3017-2017 «Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять». Повнота інформаційної бази дослідження. Основні документальні джерела для здійснення наукових досліджень: наукові, навчальні, довідкові, офіційні, інформаційні. Види наукових видань.

Організація інформаційно-бібліографічної діяльності. Система довідково-бібліографічного апарату бібліотеки. Система каталогів і картотек, бібліографічні посібники. Загальнодержавні бібліотеки. Пошукові можливості електронних каталогів.

Пошукові системи наукової інформації. Соціальні мережі як необхідна складова професійного розвитку науковців. Спеціалізовані соціальні мережі, призначені для використання науковими працівниками. Принципи роботи пошукових серверів (пошукових систем). Пошуковий образ документа. Ключові слова. Основні правила пошуку інформаційних ресурсів.

ТЕМА № 6.3 **ОБРОБЛЕННЯ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ**

Бібліографічна культура дослідника. Накопичення та опрацювання наукової інформації. Етапи вивчення наукових джерел.

Основні правила швидкочитання. Система умовних позначок. Способи фіксації інформації. Робочі записи. Практичні форми робочих записів прочитаного: план, цитати, анотація, тези, резюме й конспект.

Огляд літератури як результат накопичення й аналізу наукової інформації. Основні правила й вимоги до систематизації поглядів попередників. Дві концепції написання літературного огляду: хронологічний та логічний підходи. Аналітичний характер огляду наукової літератури.

Академічний плагіат та методи його виявлення. Принципи наукового цитування. Правомірне й неправомірне запозичення в науковій сфері. Поняття академічної доброчесності, основні види її порушень та відповідальність за такі порушення. Класифікація порушень академічної доброчесності: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання. Основні види відповідальності науково-педагогічних і наукових працівників за порушення академічної доброчесності.

ТЕМА № 7 **КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ. НАУКОВА ДОПОВІДЬ**

ТЕМА № 7.1. **КУЛЬТУРА НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Комунікація як найважливіший універсальний процес, на підставі якого здійснюється формування й розвиток соціальних і культурних явищ. Ознаки

мережевого спілкування: віртуальність, інтерактивність, гіпертекстуальність, глобальність, креативність, анонімність тощо.

Особливості наукової комунікації. Функції наукової комунікації: презентаційна, експертна, кваліфікаційна, практична. Форми й засоби організації наукової комунікації: документальні джерела наукової інформації; безпосереднє спілкування між ученими; електронні засоби передачі й отримання наукової інформації (електронна пошта, веб-форуми, чати, електронні журнали, телеконференції, веб-сайти наукових установ тощо); зразки нового обладнання як об'єкти для ознайомлення під час відвідування спеціалістами виставок, організацій, дослідних установ.

Основні аспекти культури наукового мовлення: нормативний, комунікативний, етикетний.

Особливості сучасних форм наукової комунікації. Інтернет-простір як найважливіший ресурс й унікальний спосіб наукової комунікації. Функції Інтернету: комунікативна, презентаційна, просування, комерційна, довідково-консультаційна, навчальна, дослідницька.

Науковий дискурс. Комунікативна компетентність науковця й особливості її реалізації.

Апробація як критичне оцінювання з боку наукового товариства наукових досліджень здобувача. Основні форми апробації отриманих наукових результатів.

ТЕМА № 7.2.

ФОРМИ УСНОЇ НАУКОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Форми усної наукової комунікації: семінари, конференції, симпозіуми. Диспут і дискусія. Мовні засоби дискутування й аргументації.

Основні жанри усного наукового мовлення: доповідь, лекція, короткий виступ під час дискусії, наукове повідомлення. Мовні риси жанрів усного наукового мовлення.

Специфіка академічних жанрів наукового мовлення. Особливості усних і письмових наукових текстів. Розмовність, чітка адресація до певної аудиторії й ситуативна зафіксованість як ознаки усного наукового мовлення. Жанри монологічного й діалогічного характеру: виступ, повідомлення, обговорення, дискусія, полеміка.

Лекція як основний монологічний жанр усного наукового мовлення. Мета лекції та її специфіка. Композиційне розгортання теми лекції та її категорії: теза, аргументація, ілюстрація-приклад, доказ, посилення, цитата, повідомлення. Типові недоліки логіко-композиційної структури лекції.

ТЕМА № 7.3.

НАУКОВА ДОПОВІДЬ

Публічний виступ як одна з форм усного публічного наукового спілкування. Етапи публічного виступу: інтенція (винайдення); диспозиція (розташування); елокуція (словесне оформлення думки); меморія

(запам'ятовування); акція (публічне виголошення виступу); релаксація (ослаблення напруження). Мета вступу. Основні способи викладання матеріалу в основній частині виступу (історичний, концентричний, індуктивний, дедуктивний, ланцюговий, метод аналогії).

Наукова доповідь. Принципи побудови наукової доповіді. Методика підготовки наукової доповіді.

Мовна майстерність доповідача. Мовленнєві засоби виразності.

Мовний етикет української науки.

ТЕМА № 8

ГРАМАТИЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ

ТЕМА № 8.1.

ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ

Морфологічні мовні засоби наукового тексту. Підвищений іменний характер наукового стилю. Уживання в науковому мовленні іменників II відміни чоловічого роду в родовому та давальному відмінках. Кличний відмінок іменників. Відмінювання українських та іншомовних прізвищ, імен, по батькові, географічних назв. Рід, число невідмінюваних іменників.

Використання прикметників у науковому стилі. Перевага відносних прикметників. Аналітична форма вищого і найвищого ступенів порівняння якісних прикметників.

Особливості уживання займенників у науковому стилі.

Норми вживання та відмінювання числівників.

Особливості застосування дієслів у науковому тексті. Інформаційне навантаження особових дієслів, стійких дієслівно-іменникових сполук, дієслівних форм.

Уживання прислівників у наукових текстах.

Функціональний діапазон сполучників і прийменників.

Видільні або обмежувальні частки у науковому стилі.

Грамматичні помилки.

ТЕМА № 8.2.

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО СТИЛЮ

Синтаксичні особливості наукового стилю. Побудова словосполучень і речень у наукових текстах. Синтаксичні конструкції, які не потребують введення займенника. Особливості вживання сполучників. Специфічні функції питальних речень у науковій мові. Способи досягнення об'єктивної узагальненості й абстрагованості. Вживання безособових речень різних типів. Застосування пасивних конструкцій.

Роль дієприслівникових і дієприкметникових зворотів, які додатково характеризують дії, предмети та явища, надають науковим текстам стислості, позбавляють речення нагромадження зайвих підрядних частин.

Прямий порядок слів у реченнях. Композиційна зв'язність викладу.

Активні та пасивні конструкції на -но, -то на означення результативності. Особливості вживання складносурядних і складнопідрядних речень у науковому стилі. Порушення принципу узгодження, керування, зв'язку між підметом і присудком. Помилки в побудові речень з дієприслівниковим зворотом, у реченнях з однорідними членами.

Форми передавання чужої мови (пряма, непряма мова, цитата) у науковому стилі.

ТЕМА № 9.

ЛЕКСИКА НАУКОВОГО СТИЛЮ. ТЕРМІН ЯК МОВНЕ ЯВИЩЕ

Слово як лінгвістична категорія. Поняття як логічна категорія найвищого ступеня узагальнення. Структура поняття. Обсяг і зміст поняття. Правові поняття: доктринальні (теоретико-правові поняття) і легальні (нормативно-правові поняття). Поняття, категорія, слово, термін: співвідношення та взаємозв'язок.

Термін: визначення й загальна характеристика. Специфічні ознаки термінологічної лексики. Юридичний термін як першоеlement правового знання. Функції юридичних термінів. Місце й статус юридичного терміна в терміносистемі. Ознаки та особливості юридичних термінів. Характеристика юридичної термінології за походженням, семантикою, системними зв'язками, граматичною структурою, способом термінотворення й функційними параметрами.

Класифікація правничих термінів. Вертикальний й горизонтальний принципи класифікації правничої термінології. Галузева термінологія. Види галузевої термінології. Міжгалузева термінологія. Загальноправова термінологія. Загальні особливості й сфера використання.

Розподіл правничих термінів за ступенем соціальної спрямованості. Загальновживані, спеціально-юридичні, спеціально-технічні терміни. Особливості їх функціонування у правничих текстах. Принципи класифікації юридичної термінології за ознаками родового й видового значення. Поділ юридичних термінів залежно від способу позначення відповідного поняття (терміни точного значення й терміни, що виражають оціночні поняття). Класифікації юридичних термінів за ступенем конкретності (однозначні й ті, що потребують тлумачення); за ступенем складності (односкладні й багатоскладні). Дефіновані та недефіновані юридичні терміни. Вимоги щодо використання дефінованих термінів у текстах нормативно-правових актів.

Розподіл термінів за походженням. Питома й запозичена термінологічна лексика. Інтернаціональні терміни. Калькування як основний шлях поповнення термінофонду правничої науки. Поділ термінологічної лексики за структурою. Прості (слово) та складені (словосполука) терміни. Терміни-слова й терміни-

словосполучення. Двокомпонентні, трикомпонентні, багатоконпонентні терміни.

Засоби українського термінотворення. Субстантивація як спосіб досягнення лаконічності термінології.

Родо-видові, синонімічні й антонімічні системно-сміслові зв'язки одиниць у межах терміносистеми права. Історизми, архаїзми та неологізми в словнику правової науки.

Понятійний апарат права. Загальна характеристика. Термінологічні проблеми законодавства України. Офіційність, чіткість, зрозумілість, єдність, стислість як основні вимоги до юридичної термінології. Термінологічні недоліки чинного законодавства України: використання архаїзмів; жаргонної лексики та просторіччя; емоційно забарвлених епітетів; полісемантичних (багатозначних) слів; синонімів; вузькоспеціалізованих термінів; іншомовних термінів; не виправданої тавтології; оціночних понять.

Юридична лексикографія як самостійний науковий напрям. Способи фіксації значення термінів (словники терміносистем, затверджені у вигляді стандартів; словники термінології). Класифікація словників. Перекладні словники. Енциклопедично-довідкові словники. Тлумачно-перекладні словники. Електронні словники.

ТЕМА № 10

ОСНОВИ НАУКОВОГО РЕДАГУВАННЯ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

Наука про переклад, або перекладознавство. Переклад як процес і результат. Класифікація видів перекладу. Переклади, які виконує людина, машинні (автоматизовані) переклади; синхронні й послідовні. Письмові й усні, зорово-письмові та зорово-усні переклади.

Види перекладу. Буквальний або дослівний переклад. Адекватний переклад як спосіб передавання точного змісту оригіналу відповідно до норм рідної мови. Вільний переклад. Реферативний та анотаційний переклади як форми вільного перекладу. Різновиди та способи реферативного перекладу. Суспільно-політичний, художній, науковий переклади. Сутність наукового редагування. Стратегія наукового перекладу. Основні етапи перекладу наукового тексту.

Лексичні й граматичні особливості наукових текстів. Лексичні труднощі наукового перекладу. Граматичні проблеми наукового перекладу.

Граматична перекладацька трансформація та її види. Пермутація (переставлення), субституція (заміна), додавання, вилучення, комплексна трансформація.

Використання словників і довідників під час наукового перекладу. Загальні й спеціальні джерела інформації. Словники загального призначення, загальні енциклопедії. Двомовні й одномовні словники.

Вимоги до перекладу юридичного тексту. Функціональний підхід як основний принцип юридичного перекладу.

Особливості перекладу текстів у галузі права й правовому середовищі. Мова права та її характеристика. Основні труднощі, що виникають при перекладі юридичних текстів (специфіка юридичної мови, лінгвокультурні розбіжності мови оригіналу й мови перекладу, різниця в законодавчих системах і лінгвістичних традиціях країн тощо). Відсутність еквівалентної термінології в різних мовах як головна лінгвістична проблема юридичного перекладу.

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

(із фондів загальної бібліотеки ХНУВС)

1. Бочелюк В. Й. Методика та організація наукових досліджень із психології : навч. Посіб. Київ : Центр учб. літ., 2016.
2. Голопич І.М. Генеза правничих термінів сучасної української терміносистеми. *Матеріали міжвузівської конференції «Сучасні проблеми соціально-гуманітарних наук» (до 100-річчя початку української революції)*. Харків : ХНУВС, 2017. С.18-20.
3. Голопич І.М. Граматичні труднощі перекладу юридичних текстів. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : VIII Міжнар. наук. практ. конф.* Харків : ХНУВС, 2019. С. 219-222.
4. Данильян О. Г. Організація та методологія наукових досліджень: навч. посіб. Харків : Право, 2017.
5. Єльнікова Н. І. Стійкі мовні одиниці в усному професійному мовленні правоохоронців. *Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківського національного університету внутрішніх справ) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 листоп. 2020 р.) / [редкол.: Д. В. Швець (голова), О. М. Бандурка, С. М. Гусаров та ін.]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ.- Харків : ХНУВС, 2020. С. 191-193*
6. Єльнікова Н. І. Частотність уживання фемінітивів в апараті МВС. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2020 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. С. 261-263.*
7. Збірник нормативно-правових актів у сфері наукової та науково-технічної діяльності в Україні / упоряд.: Д.В. Швець, О.С. Бакумов, С.М. Бортник та ін.; Н.-д. ін-т правового забезпечення інновац. розвитку Нац. акад. прав. наук України; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Право, 2019.
8. Корягін М. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Алерта, 2019.
9. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю: навчальний посібник / уклад. Чорний І.В., Перцева В.А., Голопич І.М. Харків, ХНУВС, 2019.
10. Методологія дисертаційного дослідження. Мовні особливості наукового стилю : Практикум : навчальний посібник / уклад. І. М. Голопич, О. Б. Оверчук, В. А. Перцева. Харків : ХНУВС, 2021. 218 с.
11. Оверчук О.Б. Культура мовлення як складова професійної культури

поліцейського. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 6 груд. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Консультат. місія Європейського Союзу. Харків : ХНУВС, 2019. С. 234-236.

12. Перцева В.А. Особливості організації самостійної роботи ад'юнктів. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Тези доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 27 листопада 2020 р.). Харків: ХНУВС, 2020. С.287-288.
13. Перцева В.А. Особливості формування пізнавальної й комунікативної дискусійної компетенції. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Філологія та лінгвістика у сучасному світі»*, 28-29 серпня 2020, м. Запоріжжя. С. 54-57.

ДОПОМІЖНА

14. Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень: Навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016.
15. Гурторов О.І. Методологія та організація наукових досліджень. Харків : ХНАУ, 2017.
16. Селігей П.О. Світло і тіні наукового стилю. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016.
17. Семенов О. М. Культура наукової української мови. Київ : ВЦ «Академія», 2010.
18. Ульянова Г. О. Цивільно-правовий захист прав інтелектуальної власності від плагіату (проблеми теорії): монографія. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015.
19. Шишка Р. Б. Плагіат та його прояви і небезпеки. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 170-176.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В ІНТЕРНЕТІ

20. Автоматичне оформлення літературних джерел. URL: <https://vak.in.ua/>.
21. Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
22. Нова редакція «Українського правопису» (2019). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/ukrayinskij-pravopis-2019>
23. Словники України он-лайн. URL: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>.
24. Словник скорочень української мови. URL: <http://abbrs.info>.
25. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленко <http://korolenko.kharkov.com/>
26. Колекція цифрових інструментів для дослідників. URL: <http://connectedresearchers.com/online-tools-for-researchers/>.
27. Транслітерація он-лайн. URL: <http://ukrlit.org/transliteratsiia>.

4. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Наука як система знань (поняття, мета, функції, ознаки)
2. Основні поняття науки (знання, пізнання, гіпотеза, закон).
3. Основні поняття науки (судження, умовивід, теорія, науковий факт, поняття).
4. Роль особистості вченого в науці.
5. Поняття про наукове дослідження.
6. Етапи наукового дослідження
7. Логіка дослідження (методологічна та процедурна частина)
8. Загальна характеристика проблеми дослідження
9. Вибір та формулювання теми дослідження
10. Визначення об'єкта і предмета дослідження
11. Вибір та формулювання мети дослідження
12. Постановка завдань дослідження
13. Поняття про науковий метод; види методів дослідження. Методика
14. Гіпотеза дослідження. Види гіпотез
15. Методи теоретичного дослідження
16. Методи емпіричного дослідження
17. Складання програми і робочого плану наукового дослідження
18. Вивчення літературних джерел як метод наукового дослідження.
19. Пошук, накопичення та обробка наукової інформації
20. Структура та основний зміст дисертаційного дослідження
21. Мовний науковий етикет
22. Науковий стиль у системі літературної мови
23. Основні риси наукового стилю. Різниця між усною і письмовою формами
24. Науковий текст як реалізація наукового стилю Ознаки наукового тексту
25. Класифікація наукових текстів за функціональним призначенням
26. Основні компоненти наукового тексту (одиниці та елементи).
27. Обов'язкові й допоміжні частини у науковому творі.
28. Композиція наукового тексту. Тема і рема
29. Загальні правила технічного оформлення наукового тексту
30. Наукова публікація: поняття, функції, основні види
31. Поняття мовної компресії та її різновиди
32. План. Види планів. Алгоритм до складання плану джерела наукової інформації
33. Конспект як самостійний вторинний текст. Види конспекту
34. Функції анотації. Довідкові та рекомендаційні анотації.
35. Класифікація та особливості написання реферату.
36. Структура реферату.
37. Тези первинні і вторинні.
38. Вимоги до складання тез
39. Лексико-граматичні засоби для складання тез наукового тексту

40. Наукова стаття як візуальне вираження мисленнєвої діяльності. Функції статті
41. Види наукових статей: за змістом, читацьким призначенням, кількістю авторів
42. Категорія інформативності як обов'язкова ознака наукової статті.
43. Методи написання наукової статті.
44. Основні етапи роботи над статтею. Структура наукової статті.
45. Вимоги до змісту, форми, мови наукової статті
46. Критерії оцінки наукового твору. Наукова рецензія і науковий відгук
47. Сучасні пошукові системи наукової інформації.
48. Методика читання наукової літератури
49. Роль посилань у тексті, їх кількість і потреба. Цитування
50. Наукова комунікація як процес обміну науковою інформацією.
51. Комунікативна стратегія, комунікативна тактика, комунікативний намір.
52. Основні форми апробації отриманих наукових результатів: (наукова конференція, семінар, науковий діалог, дискусія, наукова суперечка)
53. Публічний виступ як одна з форм усного публічного наукового спілкування
54. Композиція публічного виступу
55. Жанри публічного наукового мовлення.
56. Підготовка й написання наукової доповіді
57. Морфологічні мовні засоби наукового тексту
58. Синтаксис наукового стилю
59. Особливості слововживання в науковому стилі.
60. Термін і поняття. Основні вимоги до термінів
61. Синонімія, багатозначність і омонімія фахових термінів
62. Сутність наукового редагування. Редакторські знаки. Види редагування
63. Типові недоліки в оформленні наукової роботи.
64. Проблеми перекладу наукових текстів
65. Форми та види перекладу